



เรื่องของโซแปง

คุณแม่เอง

ดิฉันเป็นแม่ลูกสองค่ะ เพราะเป็นแม่ที่เลี้ยงลูกเองกับมือ เลยมีโอกาสเฝ้าดูพัฒนาการของลูกอย่างใกล้ชิด ดิฉันชอบอ่านบทความเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งหนังสือ เรื่อง “ลูกรักออสติก” ซึ่งคุณแม่ที่มีลูกออสติกมาถ่ายทอดประสบการณ์มาให้อ่านด้วย อ่านจนตัวเองรู้สึกกลัว (โรคอะไรเนี่ย รักษาก็ไม่หาย สาเหตุก็ไม่รู้ แถมไม่มียารักษา) ดิฉันเลยกลายเป็นคนขี้กังวล เมื่อเห็นความผิดปกติใด ๆ ที่ดูท่าทางจะเข้าข่ายไอ้เจ้าโรคออสติกนี้

ตอนที่ลูกสาวคนโตยังเล็ก เธอเป็นเด็กขี้มียาก เวลาดูทีวี เรียกเท่าไรก็ไม่หัน (ตอนที่แม่ดูทีวี เรียกก็หันหาดี) ดิฉันก็คอยจับตาดูอีกว่า ลูกแยกตัวบ้างหรือเปล่า มีอาการกระตุ้นตัวเอง เช่น หมุนตัว เล่นมือ พุดภาษาต่างดาว อันเป็นอาการภาคบังคับของ “เด็กออ” บ้างหรือไม่

พอลูกสาวใกล้จะ 2 ขวบ ดิฉันก็มีลูกอีก 1 คน เป็นผู้ชายค่ะ ชื่อว่าน้องโซแปง ตอนนั้นดิฉันยังไม่เลิกจับตาดูลูกสาว ส่วนลูกชายนั้นมีพัฒนาการดีมาก ยิ้มเก่ง อ้อแอ้เก่ง รู้จักบ้ายบาย จู๋จ้า ได้ตามที่แม่สอน เลยรู้สึกโล่งใจว่า เราคงไม่เจอเจ้าโรคร้ายนี้อย่างแน่นอน แต่ดิฉันโชคไม่ดีค่ะ

โดนเข้าจนได้

พอลูกชายอายุ 8 เดือน ไอ้ที่ขบขี้มียาก ตอนนี่ชักเริ่มขี้มียากแะแะ แหะเท่าไรก็ไม่ยิ้ม แต่กลับหัวเราะเสียงสะอึกของตัวเองอย่างเอามั่น เลิกสวีสวี เลิกบ้ายบาย แถมด้วยอาการประหลาด คือเวลาง่วงนอน ชอบส่ายหน้าแบบติด ๆ กัน (อาการนี้ไม่เคยอ่านเจอค่ะ) ดิฉันเคยลองส่ายหน้าเลียนแบบลูก รู้สึกเวียนหัวมาก ไม่รู้เขาทำได้ไง

ทีนี้ดิฉันเริ่มหันมาจับผิดลูกชายแล้วค่ะ แต่พอตีตอนนั้นลูกชายยังเล็ก อะไร ๆ ก็ยังไม่ชัดเจน เพราะว่าเขาซึ้นี้ได้ และทำท่าดีใจเมื่อเห็นแม่ ดิฉันเลยไม่แน่ใจ พอถึงวัยที่ควรพูดได้ คือ 1 ขวบ 3 เดือน ลูกก็ยังไม่พูด แถมด้วยการแสดงความพยายามที่จะหมุนตัวเอง แต่ยังไม่สำเร็จ เพราะยังทรงตัวไม่อยู่ และชอบหมุนล้อรถจักรยาน

ดิฉันเปรียบเทียบลูกคนที่สองกับลูกคนแรก ในเรื่องความรู้เรื่องแบบพื้น ๆ เช่น การถ่ายรูป ลูกสาวจะรู้จักทำท่าทางเวลาถ่ายรูป แต่กับเจ้าลูกชาย เรียกไปเถอะ ไม่สนใจเลย ไม่รู้จักชื่อตัวเองด้วยซ้ำ ไม่สนใจสิ่งรอบตัวเลย นอกจากแม่คนเดียว เพราะยังกินนมแม่อยู่ ดิฉันลองปรบมือดัง ๆ ด้านหลังเขา ตอนที่เขากำลังเล่นของเล่นอยู่ ปรากฏว่าไม่รับรู้เลยคะ แถมไม่มองตามเวลาชี้ชวนให้ดูอะไร ถึงแม้ว่าแม่จะทำเสียงเร้าใจแค่ไหนก็ตาม

ถึงเวลานั้น ดิฉันก็เลยต้องหาคำตอบจากคุณหมอแล้วละค่ะว่า ลูกผิดปกติหรือเปล่า ดิฉันเริ่มต้นด้วยการไปติดต่อที่โรงพยาบาลของรัฐแห่งหนึ่ง เขาให้พบนักสังคมสงเคราะห์ก่อน เพื่อซักถามอาการของเด็ก หลังจากนั้นอีก 1 เดือน จึงได้พบหมอ

ระหว่างที่รอพบหมอ ดิฉันแน่ใจมากขึ้นทุกที ๆ ว่า ไข่ “ออ” แน่ ๆ แต่ถึงจะแน่ใจ ดิฉันก็ทำอะไรไม่ได้เลย ได้แต่นั่งมองลูก และเห็นอาการต่าง ๆ ชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ มองไปน้ำตาไหลไป มีแต่ความทุกข์ใจแสนสาหัส

1 เดือนผ่านไป ก่อนที่จะพบคุณหมอ ดิฉันก็เริ่มตั้งสติได้แล้ว เมื่อพบหมอ ก็เป็นไปตามคาด คุณหมอบอกว่าลูกเป็น PDD-NOS (pervasive development disorder, not otherwise specified) หมายความว่า เขามีความบกพร่องทางพัฒนาการรอบด้าน คือมีอาการเข้าข่ายโรคออทิสซึม แต่มีข้อบ่งชี้ไม่ครบทุกข้อ เพราะว่าลูกชี้นิ้วบอกความต้องการได้ มีความผูกพันกับแม่ โดยแสดงอาการดีใจเมื่อเห็นแม่ แต่กับคนอื่น เขาไม่สนใจเลยคะ

เริ่มต้นตระเวนฝึก

ดิฉันซื้อหนังสือทุกเล่มเกี่ยวกับโรคออทิสซึมซึ่งวางขายที่โรงพยาบาลมาอ่าน บางเล่มเป็นประสบการณ์จากคุณแม่ของลูกออทิสติก ดิฉันทำตามวิธีช่วยเหลือลูกของคุณแม่บางท่าน และรู้สึกซาบซึ้งใจผู้เขียนเหล่านี้ เพราะว่าเป็นทั้งแสงส่องนำทางที่มีมิติ และเป็นทั้งที่ปรึกษาในยามนั้น ทำให้เรารู้ว่าเราจะเริ่มต้นที่ไหน และจะเริ่มต้นอย่างไร

ตอนแรกดิฉันเป็นพวกตระเวนฝึกคะ เริ่มพาลูกไปฝึกตอนลูกอายุ 1 ขวบ 8 เดือน ตามที่คุณหมोजัดโปรแกรมให้ โดยฝึกกระตุ้นพัฒนาการเป็นอย่างแรก ครูฝึกให้ทำตามคำสั่งง่าย ๆ เช่น สวัสดี บ้ายบาย ชี้รูปภาพ ตอนนั้นอย่าว่าแต่ให้ลูกชายทำตามคำสั่งเลยนะคะ แคะให้อยู่นิ่ง ๆ ยังไม่ได้เลยคะ เดินหนีบ่นู่นจับนี้ไม่ได้หยุด ครูให้ดิฉันจับ (รัด) ตัวลูกไว้ และจับนิ้วชี้ของเขาจิ้มไปที่บัตรภาพ ที่ครูเปิดแบบเร็ว ๆ

ระหว่างที่ฝึก ลูกร้องไห้เสียงดังมาก ดังจนหัวใจของแม่อย่างดิฉันแทบทนไม่ไหว ดิฉันสงสารลูกมาก แต่เมื่อนึกถึงหนังสือที่อ่านมา บอกว่าแรก ๆ ลูกต้องเป็นแบบนี้ เลยต้องเตือนตัวเองให้กัดฟันอดทน ดิฉันได้คิวฝึกเดือนละ 1 ครั้ง และกลับมาฝึกลูกตามแบบครูที่บ้านทุกวัน ลูกไปครั้งที่ 3 ก็สามารทำตามคำสั่งง่าย ๆ ได้ และไม่ร้องไห้ แต่ดิฉันต้องแอบดูอยู่ข้างนอก ไม่ให้ลูกเห็น ต่อจากนั้นลูกก็เริ่มออกเสียงเป็นคำ ๆ ตามบัตรคำได้

หลังจากนั้น คุณหมอก็จัดให้ลูกและผู้ปกครองเข้ากลุ่ม ประมาณกลุ่มละ 10 ครอบครัว เข้าไปนั่งทำกิจกรรมวงกลมคล้าย ๆ โรงเรียนอนุบาล โดยให้พ่อแม่นั่งประกบลูก จุดประสงค์เพื่อให้พ่อแม่เห็นวิธีการฝึกลูก และนำไปฝึกต่อที่บ้านได้ ผลก็คือลูกร้องไห้มาก (อีกแล้ว) แถมด้วยการฉีประทุ้ง ทุกครั้งที่เข้ากลุ่ม เธอจะร้องและฉีไปเรื่อย ๆ ถ้าดิฉันพาออกมาเปลี่ยนกางเกง เธอก็จะได้ออกนอกห้อง ดิฉันจึงต้องอดทนไม่พาลูกออกข้างนอก และทนอยู่ในกลุ่มด้วยความเครียด โดยไม่ได้คิดว่าลูกก็เครียดเหมือนกัน เพราะว่าการฝึกทุกอย่างเป็นการบังคับลูกทั้งสิ้น

ตอนที่ลูกชายอายุ 2 ขวบ เขาพูดเป็นคำ ๆ ได้หลายคำแล้ว ดิฉันพาลูกไปฝึกพูด และทำกิจกรรมบำบัด ตามที่อ่านเจอในหนังสือ ดิฉันฝึกลูกตามแนวทางนี้ จนกระทั่งเขาอายุ 2 ขวบ 2 เดือน **ลูกพูดได้เยอะแล้ว แต่สื่อสารบอกความต้องการได้เล็กน้อยเท่านั้น** เช่น แกะ (ขนม) หน้อย เอานม ลูกยังชอบแยกตัว เวลาอยู่คนเดียว จะพูดเรื่องที่ตัวชอบออกมาลอย ๆ เป็นการพูดคนเดียว ไม่ได้พูดให้ใครฟัง ดิฉันรู้สึคว่าลูกดีขึ้นเรื่อย ๆ ค่ะ มีความจำเป็นเลิศ แต่ว่าย่างห่างไกลจากคำว่าปกติเหลือเกิน

พบเส้นทางใหม่

ตอนที่ลูกชายอายุ 2 ขวบ 2 เดือน ดิฉันได้พบหนังสือเกี่ยวกับฟลอรีโธม เมื่อดิฉันค่อย ๆ อ่านซ้ำ ก็พบว่า ก่อนหน้านี้ดิฉันบังคับให้ลูกฝึกในเรื่องที่ข้ามขั้นทั้งสิ้น ลูกยังไม่สงบและจดจ่อเลย แต่ดิฉันกลับพาลูกเข้ากลุ่ม เพื่อฝึกเรื่องทักษะทางสังคม ลูกของดิฉันก็เลยไปนั่งพูดเพื่อเจออยู่ในกลุ่ม เท่ากับว่าดิฉันผลักลูกให้กลับเข้าไปอยู่แต่ในโลกของตัวเอง ดิฉันเล่นและพูดกับลูกน้อยเกินไป

ดิฉันพยายามทำความเข้าใจเรื่องขั้นตอนของ “พัฒนาการที่ใช้การได้” แต่ก็ไม่ได้เข้าใจทั้งหมด และทำฟลอรีโธมแบบกะทอนกะแท่นเรื่อยมา ทั้ง ๆ ที่ไม่แน่ใจว่า ทำอยู่ถูกหรือไม่ ตั้งแต่คอยชี้ชวนให้ลูกดูสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น นกบิน ปลาย่ายน้ำ ใบไม้ตกน้ำ ชั่วเวลาขับรถ “ดูนั่นสิบอลลูกใหญ่บ้อเริ่มเลย” “ดูบีมนี่สิสีเหลือง มีขนมขาวด้วย” “รถบรรทุกคันใหญ่มากแล้วจ้จ” “รถคันนี้ขับเร็วจ้จ” และชวนลูกทำงานบ้าน เช่น เค็ดผัก ปอกไข่ กวาดบ้าน

ต่อมาลูกก็เริ่มหันมองตามสิ่งต่าง ๆ ตามที่ดิฉันบอก แตกต่างจากเมื่อก่อนนี้ ที่นั่งนิ่งเหมือนหุ่นยนต์เลยล่ะ (ถ้าอยู่ใน car seat) มีหลายครั้งที่ดูเหมือนลูกไม่สนใจคำพูดของดิฉันเลย แต่กลับจำสิ่งที่ดิฉันพูดคุยได้ เลยกกลายเป็นว่าเขามีคลังคำศัพท์มากมาย เมื่อเขาพูดได้ เขาดึงคำพวกนี้ออกมาใช้ได้หมดเลย และที่วิเศษที่สุด คือลูกเป็นฝ่ายชวนแม่เล่นล่ะ โดยเขาบอกว่า “เล่นกัน” และเป็นคนชวนให้ดิฉันดูสิ่งที่ดิฉันเคยบอกให้เขาดู ลูกสนใจบุคคลรอบตัวมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในครอบครัว บางทีก็เข้ามากอดแม่ มองหน้า แล้วยิ้ม ดิฉันจึงน้ำตาไหลเลยล่ะ

ต่อมา ดิฉันได้มีโอกาสไปฟังบรรยายเรื่องฟลอรีโธม ซึ่งจัดขึ้นทุกเดือน ภาพต่าง ๆ ก็ยิ่งชัดเจนขึ้น

ตอนที่เริ่มเล่นฟลอรีโธมกับลูกใหม่ ๆ ดิฉันต้องเล่นในห้องที่ไม่มีคนพลุกพล่าน หรือเดินเข้าเดินออก เพราะลูกจะหันเหความสนใจง่าย โดยจัดเตรียมของเล่นที่คาดว่าลูกจะหยิบมาเล่น นั่นก็คือโมเดลสัตว์ต่าง ๆ เพื่อเอามาเล่นสมมุติแบบเป็นเรื่องราว ตอนแรก ๆ ก็เล่นไป ติดขัดไป

ช่วงแรก ๆ ลูกเปลี่ยนเรื่องเล่นบ่อยมาก เพราะว่าเขาไม่รู้จะตอบโต้กับเราอย่างไร ดิฉันต้องตามตื้อจนเหนื่อยมาก ๆ เนื่องจากลูกยังมีความบกพร่องที่พัฒนาการขั้นที่ 1 ในเรื่องของความสนใจจดจ่อ แต่เมื่อเล่นบ่อยเข้า ๆ ลูกก็สามารถตอบโต้ได้ นับเป็นจำนวนรอบมากขึ้นเรื่อย ๆ ผลจากการเล่นสมมุติช่วยให้ลูกตอบคำถามในชีวิตประจำวันดีขึ้นมาก พูดโต้ตอบได้ง่าย จากเดิมที่ไม่ค่อยยอมตอบคำถาม ทำเหมือนไม่ได้ยินที่เราพูดด้วย

ดิฉันใช้ความชอบของลูก ในการฟังนิทาน มาใช้ฝึกโต้ตอบกลับไปกลับมา เช่น ช่างมันอยากไปไหน ใครแก๊งเพื่อน เพื่อนรู้สึกอย่างไร ฯลฯ ซึ่งได้ผลดีมาก ลูกสามารถจดจ่อได้ ดิฉันถามอะไร เขาก็ตอบได้ สรุปเรื่องได้ เชื่อมโยงได้ ชวนแม่อ่านหนังสือทุกคืน

ลูกมีพัฒนาการดีขึ้นอย่างรวดเร็ว พออายุประมาณ 2 ขวบ 10 เดือน เขาก็มีภาษาที่เป็นธรรมชาติมากขึ้น ถามถึงคนที่ไม่อยู่ บอกเล่าง่าย ๆ ได้ ฟังเป็น (เวลาที่แก๊ง) ชอบร้องเพลงเด็ก ๆ และเลียนแบบท่าทางเต้นตามเพลงสนุก ๆ

เดินเลี้ยว

ขอย้อนไปตอนที่ลูกอายุ 2 ขวบ 4 เดือน ฉันทเคยพาลูกลงเข้าโรงเรียนอนุบาล โดยหวังว่าการพาลูกไปสู่สังคมเล็ก ๆ ในหมู่เพื่อน จะช่วยให้ลูกสนใจสิ่งรอบตัวได้ดีขึ้น แต่ปรากฏว่าเป็นเรื่องที่ดีฉันคิดผิดที่สุด

ดิฉันแอบดูลูกอยู่ 2 สัปดาห์ ดิฉันไม่เห็นลูกเข้ากลุ่มเลย ลูกแยกตัวไปนั่งเล่นแต่ของเล่น บล็อกไม้ ตัวอักษร และตัวเลข ที่ตัวเองคลั่งไคล้อย่างมากในตอนนั้น พอดิฉันสอบถามคุณครู คุณครูบอกว่า “เก่ง” ไม่ร้องไห้เลย ถ้าถามว่า “นี่อะไร” “นี่อะไร” ตอบได้หมด แต่ไม่ยอมตอบคำถามอื่น

ดิฉันจึงตัดสินใจเอาลูกออกจากโรงเรียน เพราะารู้แล้วว่า การเอาลูกเข้าโรงเรียนในตอนนั้น เป็นการปล่อยให้ลูก “อยู่คนเดียว” ท่ามกลางเพื่อน ๆ เพราะลูกไม่มีปฏิสัมพันธ์กับใครเลย

เมื่อดิฉันมาศึกษาฟลอร์ไทม์ จึงรู้ว่าตราบดีที่ลูกยังไม่สามารถจดจ่อสนใจ แม้แต่กับแม่ที่ยอมปล่อยให้เขาเล่นด้วย คอยตั้งคำถามเป็น 10 ครั้ง เพื่อให้ได้มา 1 คำตอบ ลูกจะไม่สามารถไปเก็บเกี่ยวทักษะสังคมจากโลกภายนอกได้

ฝึกเล่นกับเพื่อน

การที่จะทำให้ลูกสนใจเพื่อน และเล่นกับเพื่อนได้นั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายเลยคะ ก่อนอื่นลูกจะต้องอยากติดต่อกับคนอื่น ๆ โดยเริ่มจากคนใกล้ตัวก่อน คือจะถามหาเวลาแม่หรือพี่ไม่อยู่ มาชวนเล่น มาอวดของเล่น แล้วจึงค่อยขยายออกไป เป็นคนที่ห่างออกไปเรื่อย ๆ

ในการเล่นนั้น แรก ๆ ลูกจะชอบเล่นแต่กับพี่ และพ่อแม่เท่านั้น ไม่สนใจเด็กอื่นที่มาเล่นด้วย กว่าที่ลูกจะเริ่มชวนเพื่อนมาเล่นได้ด้วย ใช้เวลาประมาณ 1 ปี ตอนนั้นลูกอายุได้ 3 ขวบ 6 เดือนแล้ว

เมื่อลูกรู้จักเล่นกับเพื่อนแล้ว ถึงแม้ว่าจะเป็นการเล่นแบบผิวเผิน แค่วิ่งตามกันไป ยังไม่ได้พูดคุยกัน และเล่นได้ไม่นาน ดิฉันจึงเอาลูกเข้าโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้ลูกสามารถเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนได้จริง ๆ ได้เรียนรู้ระเบียบเล็ก ๆ น้อย ๆ จากโรงเรียน รู้จักการรอคอย ยอมนั่งทำกิจกรรมวงกลมกับเพื่อน ๆ ได้ และรู้จักการผลัดเปลี่ยนกันทำ

ในวันหยุด ดิฉันพาหลาน 3 คน มาเที่ยวที่บ้านบ่อยขึ้น เพราะอยากสังเกตลูกให้ชัดเจนเวลาเขาอยู่ กับเพื่อน ก็พบว่าลูกสามารถเฝ้ากับเพื่อนได้ตลอด วิ่งตามกันไป และเลียนแบบกัน เช่นเวลาเพื่อน ๆ เอาผ้ามาผูกคอ สมมุติเป็นซูเปอร์ฮีโร่ ลูกก็จะผูกตามด้วย

ดิฉันสังเกตว่า เวลาที่เด็กในวัย 4 – 6 ปีคุยกันนั้น เขาโต้ตอบได้เก่งกว่าลูกเรามาก และมีเรื่องเล่นหลากหลาย จนลูกตามไม่ทัน และบางครั้งทำอะไรไม่ถูก เลยแยกตัวออกมาเล่นคนเดียว ดิฉันต้องกระตุ้นเตือน ชี้ชวนให้ดูว่า “ดูซิ เค้าเล่นอะไรกัน” “โอ...เค้าเริ่มต่อสู้กันแล้ว” ซึ่งลูกก็จะวิ่งกลับเข้าไปและพยายามเลียนแบบ แต่ก็ยังไม่กลมกลืนกันเท่าไรนัก

ดิฉันจึงสรุปได้ว่าจำนวนเด็กที่มาขึ้น มากเกินไปสำหรับลูก คงต้องฝึกให้เขาเล่นกับเพื่อนแบบหนึ่งต่อหนึ่งก่อน โดยดิฉันต้องคอยนำการโต้ตอบ และกระตุ้นเตือน เวลาลูกพูดออกนอกเรื่อง ดังนั้นเพื่อนที่เหมาะสมที่สุด คือพี่สาวของเขาเอง ถึงแม้ว่าจะทะเลาะกันบ้าง แย่งของเล่นกันบ้าง แต่ก็ยังเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ดิฉันอยากให้น้องโซแปงมี

ต่อมาลูกก็ค่อย ๆ ออกจาก “โลกส่วนตัวแล้ว” แต่ยังคงมีปัญหาเรื่องอารมณ์ที่ขึ้นง่าย ซึ่งดิฉันก็ใช้เทคนิคฟลอร์ไทม์ ฝึกให้ลูกรับรู้อารมณ์ของตัวเอง ให้รู้ว่าในตอนนั้น ๆ รู้สึกอย่างไร โกรธ เสียใจ หรือดีใจ

เมื่อลูก “ทน” อารมณ์แรง ๆ ได้ดีขึ้นแล้ว ลูกก็สามารถพูดโต้ตอบกับแม่ได้ ถึงแม้ว่าลูกกำลังเสียใจหรือกำลังโกรธ เช่น บอกได้ว่ารู้สึกโกรธ โกรธแม่ เพราะแม่ไม่ให้เล่นของเล่น ในระดับที่ความโกรธยังไม่มากนัก แตกต่างจากเมื่อก่อน ที่ลูกจะโต้ตอบไม่ได้เลย เวลาที่มีอารมณ์แรง ๆ จะร้องไห้หรือเข้าไปตีเลย

ยังเดินหน้า

ณ เวลานี้ ลูกชายของดิฉันอายุ 4 ขวบแล้ว ดิฉันภูมิใจและดีใจเป็นที่สุด ที่ลูกมาอยู่ในจุดที่ดิฉันไม่คาดคิดเลย หลังจากได้ยื่นคำวินิจฉัยจากคุณหมอ

เดี๋ยวนี้ลูกสามารถโต้ตอบในระดับเป็นเหตุเป็นผลได้ดี สนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอยู่ตลอดเวลา รู้จักซักถาม อธิบายถึงสิ่งที่ต้องการได้ชัดเจน และควบคุมตัวเองได้ดี

แต่ลูกก็ยังมีปัญหาอีกหลายอย่าง ที่ดิฉันต้องช่วยแก้ไขต่อไป เช่น เรื่องสมาธิ เนื่องจากเขายังวอกแวกง่าย ไม่นิ่ง เวลาเจอสิ่งเร้าเยอะ ๆ และเรื่องการควบคุมตัวเอง เวลาโกรธจัด รวมทั้งเรื่องความเข้าใจอารมณ์ที่ละเอียดอ่อนเช่น อิจฉา น้อยใจ ฯลฯ

มองย้อนหลัง

เมื่อมองย้อนกลับไป ดิฉันต้องขอขอบคุณหนังสือ คู่มือการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกด้วยเทคนิค DIR ฟลอร์ไทม์ ซึ่งดิฉันได้ใช้เป็นคู่มือในการฝึกลูก ตลอด 2 ปีที่ผ่านมา รวมทั้งคุณหมอ คุณครูทุกแขนง ทั้งนักกิจกรรมบำบัดและครูฝึกพูดทุกท่าน ที่กรุณาเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำอย่างเต็มใจเสมอมา